

Nemes Nikolett:

Az ügyészség helye az igazságszolgáltatási rendszerben

I. Az ügyészség mint szervezet kialakulása

I.1. Az ügyészség története Európában

Az ügyészség meglehetősen fontos helyet foglal el az igazságszolgáltatásban, azon belül is a büntetőeljárás rendszerében. *Vádhatóságként* védelmezi a közérdeket, legfőbb célja az egyéni jogok érvényesítése. Az eljárásban az előkészítő szakaszon belül az ügyészi szakban vádemelési javaslat alapján az ügyészség vádat emel a terhelttel szemben. Ezen feladatok mellett gondoskodik a büntetés-végrehajtás törvényességéről.¹

Az ügyészség intézményének megjelenése Európában a hűbériség időszakáig nyúlik vissza. Kezdetben az ügyész a király magánvagyonának védelmét látta el, később a közérdek védelmezőjének képében jelent meg.

A XIX. században egyre népszerűbbé vált a Franciaországban kialakult, úgynevezett *napóleoni modell* alkalmazása. Ennek értelmében az ügyészség az igazságügyi miniszternek alárendelten, centrális szervezetben működött, mint közvádoló. Ezzel szemben a *skandináv modellt* előnyben részesítő országokban a vádhatóság szélesebb körű autonómiában részesült, a kormánynak tartozott felelősséggel. Kelet-Európában a fentebb említett két struktúrát vegyítve alakult ki az orosz *cári ügyészség*, amely a későbbi *szovjet ügyészség* alapjául szolgált. Az Egyesült Királyságban viszonylag későn, a XX. század második felében jött létre a *Királyi Ügyészi Szolgálat*. Hatásköre igen szűk volt, csupán a nyomozás felügyeletét láthatta el.

Jelenleg, a XXI. században, az európai államok ügyészségei a napóleoni modellt követve épülnek fel, de például Magyarországon vagy Szlovákiában független vagy kvázi-független állami ügyészségek léteznek.²

I.2. Az ügyészség kialakulása Magyarországon

Hazánkban évszázados múltra tekint vissza az ügyészség intézménye. Már a XV. században megjelent a királyi jogügyigazgatói tisztség és a tiszti főügyész intézménye, aki a vármegye vezetésének munkáját segítette jogi tanácsaival. Nagy előrelépést jelentett, amikor az *1871. évi XXXIII. törvénycikk* létrehozta a *királyi ügyészséget*, amely a napóleoni modellt követve egységes szervezetként épült fel és az igazságügy-miniszter alárendeltségében állt. A rendszer alapját képezték a királyi főügyészek vezetése alatt működő kerületek, valamint a koronaügyész.

A második világháborút követően felállításra kerültek a *népügyészségek*, majd a szovjet hegemonia hatására megszűnt a kontaktus az ügyészség és az igazságügy-miniszter között. Innentől kezdve gyakorlatilag önálló intézményként működött az ügyészség Magyarországon, mely szervezet, jelentős szerepet játszott a közigazgatásban és a gazdasági életben. Ezt követően az 1989 októberében hatályba lépő Alkotmány kiépítette a független ügyészséget.³

II. Az ügyészség Magyarországon

¹ <http://www.kormany.hu/hu/mo/az-igazsagszolgalatas-rendszere/ugyeszi-szervezeti-rendszer>

² VARGA ZS. ANDRÁS: *Ügyészség*, in: TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ - SCHANDA BALÁZS (szerk.): Bevezetés az alkotmányjogba. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2016. 337. p.

³ VARGA 2016, 338-339. p.

II.1. Az ügyészi intézmény 1848-ig

A középkor óta a *jogügyigazgatói tisztség* királyi szervként működött és a Szent Korona, valamint a király képviselője volt a feladata. A XVI. század előtt a vádhatósági feladatokat elsődlegesen a sértett látta el, halála esetén örököse, hozzátartozói. Az 1500-as évek második felétől kezdődően a királyi jogügyek igazgatójára hárult a vád képviselőjének feladata a királyi tábla előtt. A XVI-XVII. században megjelentek a választott *tiszti ügyészek*, akik a törvényhatóságokban működtek. Feladataik közé tartozott az árvák, gyámoltak jogainak védelmezése, a büntetőeljárásban a vádemelés és a vádképviselés, valamint a büntetés végrehajtásának ellenőrzése és a végrehajtás törvényességének felügyelete. A tiszti főügyész a klasszikus értelemben vett ügyészi feladatok mellett, ügyvédi szerepkört is elláthatott. Deák Ferenc, mint igazságügy-miniszter *országos közvádlokot* nevezett ki, ezzel pedig megkezdődhetett az ügyészi szervezet bíróságoktól való elkülönülése, mind személyileg, mind szervezetileg.^{4 5}

II.2. Ügyészség a magyar polgárosodás időszakában

A szabadságharcot követően, a neoabszolutizmus időszakában jelentős változások következtek be az ügyészség szervezetében a feudális korszakhoz képest. A tiszti ügyészek intézménye megszűnt és az 1850. évi igazságügy-miniszteri rendelet értelmében, helyét átvette az *állami ügyészi szervezet*. Irányítását központilag, a Bécsben székelő igazságügy-miniszter látta el. A bírósági szervezetrendszer egyes fokozatai mellett működtek ezen vádhatósági intézmények. Felülről lefelé haladva, a főtörvényszékek mellett a *főügyész* (*Oberstaatsanwalt*), a törvényszékek mellett az *ügyész* (*Staatsanwalt*), a járásbíróságoknál pedig az *ügyész-helyettesek* (*Staatsanwalt-Substitut*) dolgoztak. Az *1871. évi szabályozás* forradalmi változásokat hozott az ügyészség életében. Ezen rendelkezés a bírósági rendszertől függetlenül működő vádhatóságokat állított fel, ezzel párhuzamosan pedig kiépült az *ügyészi szervezeti hierarchia*, ami hasonlóan épült fel a bírósági szervezethez. A legmagasabb szintről haladva a Kúria mint az igazságszolgáltatási rendszer csúcsa mellett a *koronaügyész és helyettesei*, az ítéletáblák mellett a *főügyészek és főügyész-helyettesek*, a törvényszékek mellett az *ügyészek és alügyészek* működtek. Mint látható, ezen rendelkezés nem szólt a legalsó szinten lévő járásbíróságok mellett tevékenykedő ügyészekről, róluk a későbbiekben esik szó. A fent említett ügyészi tisztségek tagjait a király nevezte ki. Az 1871. évi törvény amiatt is nagy jelentőséggel bírt, mert megtartotta a tiszti ügyészi intézményt megyei és városi szinten, míg azelőtt az 1850-1867 közötti osztrák abszolutizmus eltörölte ezen tisztséget. A következő jelentőségteljes dátum *1896*, amikor a Bünvádi perrendtartás hatálybalépésével a *koronaügyészi* állás került betöltésre. A koronaügyész feladata a Kúria előtti vádképviselés volt valamint hatáskörébe tartozott a jogegységi perorvoslatokkal kapcsolatos eljárás lefolytatása is. A XIX. század utolsó éveiben olyan törvények elfogadására került sor, amelyek rögzítették, hogy a járásbíróságok mellett az *ügyészi megbízott* működik, aki azonban nem volt tagja az ügyészi rendszernek. Ezzel kiegészítésre került a hierarchizált ügyészségi szervezet.

1918-ban a Népköztársaság kikiáltásával a törvényszékek mellett államügyészségek, az ítéletáblák oldalán a főállamügyészségek, a Kúriánál pedig a Legfőbb Államügyészség működött.

⁴ BÓDINÉ BELIZNAI KINGA - MEZEY BARNA: *Az ügyészi intézmény*, in: MEZEY BARNA (szerk.): Magyar alkotmánytörténet. Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 204. p.

⁵ <http://ugyeszseg.hu/fooldal/ugyeszseg-tortenete/>

1920-tól (1871 után újra) *királyi ügyészség* néven tevékenykedett az ügyészi szervezet, ezzel helyreállításra került a jogfolytonosság.⁶

II.3. Az ügyészség feladatai, hatáskörei

Az ügyész, hasonlóan a többi igazságszolgáltatási szervhez, az állam jogi hatalmát jeleníti meg. Az ügyészség szerepe elsősorban a büntetőügyekre koncentrálódik, feladata ugyanis az állam nevében a vád képviselője. Ez azt jelenti, hogy az ügyész a bűncselekmény elkövetőjével szemben büntetési javaslatot tesz és ezen álláspontját képviseli az illetékes bíróság előtt. Általánosságban a közösség érdekeit képviseli és célja ezen jogok és érdekek érvényre juttatása. Országoként olykor komoly eltérések lehetnek az ügyészi feladatok terjedelmével kapcsolatban, hiszen vannak államok, ahol szélesebb hatáskört kapnak, és van ahol szűkebb a mozgásterük.⁷

Az 1949. évi XX. törvény, vagyis a Magyar Népköztársaság Alkotmányának 51. § (1) bekezdése szerint: „*A Magyar Köztársaság legfőbb ügyésze és az ügyészség gondoskodik a természetes személyek, a jogi személyek és a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek jogainak védelméről, valamint az alkotmányos rendet, az ország biztonságát és függetlenségét sértő vagy veszélyeztető minden cselekmény következetes üldözéséről.*” Az Alkotmány rendelkezése szerint az ügyész bizonyos jogokat gyakorol a nyomozásban, képviseli a vádat a tárgyaláson és biztosítja a büntetés-végrehajtás törvényességét. Emellett törvénysértés esetén fellép a törvényesség védelmezőjeként is.⁸

Az Alkotmány tehát a jogvédelemről való gondoskodást rögzítette az ügyészség elsődleges feladatákként. Az 1949. évi Alkotmány még további védendő területeket is megjelölt az ügyészség számára, vagyis az *alkotmányos rendet, valamint az ország biztonságát és függetlenségét.*⁹

Az ügyészségről szóló *2011. évi CLXIII. törvény* (a továbbiakban: Ütv.) a korábbi Alkotmányhoz hasonlóan határozta meg az ügyészi intézmény feladatait. Az Ütv. 2. § (1) bekezdése taxatív módon rögzíti ezen hatásköröket. A teljesség igénye nélkül ide sorolható az *ügyészségi nyomozás feladatköre, a nyomozás feletti felügyelet, közzvádlóként a vádemelés gyakorlása, törvényesség felügyelete, bíróságok peres és nem peres eljárásaiban való részvétel, figyelmet fordít a kiskorúak által, illetve sérelmükre elkövetett bűncselekmények üldözésére, elvégzi a nemzetközi szerződésekből ráháruló feladatokat, és ellátja a tevékenységi körébe eső ügyek képviselőjét.*¹⁰

Az ügyészségnek igazságszolgáltatási hatásköre mellett közérdekű feladatai is vannak. Az Ütv. ezen teendőket külön nem szabályozza, azonban a törvény 26. § (1) bekezdése alapján az ügyész peres és nem peres eljárások megindításával, hatósági eljárások kezdeményezésével és jogorvoslat előterjesztésével gyakorolja ezt a tevékenységi kört.¹¹

II.3.1. Az ügyészi szervezet az igazságszolgáltatásban

Szervezetét tekintve: „*Az ügyészség független, csak a törvényeknek alárendelt önálló alkotmányos szervezet.*” [ahogy a 2011. évi CLXIII. törvény (Ütv.) 3. § (1) bekezdése is kimondja]. Az ügyészség szervezeti felépítése jelentős hasonlóságokat mutat a bírósági szervezetrendszerrel, emiatt pedig megállapítható, hogy a legfőbb szervezési elv a *területi tagozódás*. Ez alapján az Ütv. 8. § (1) bekezdése meghatározza Magyarország ügyészi

⁶ BÓDINÉ - MEZEY 2003, 432-433. p.

⁷ POKOL BÉLA: *Jogi alaptan*. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2000. 20-21. p.

⁸ <http://ki.oszk.hu/sites/ki.oszk.hu/files/dokumentumok/1949.pdf>

⁹ VARGA 2016, 342. p.

¹⁰ https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100163.TV

¹¹ <http://ugyeszseg.hu/repository/mkudok4483.pdf>

szerveit, amelyek a következők: a rendszer csúcsán áll a *Legfőbb Ügyészség*, ezt követik a *fellebbviteli főügyészségek*, majd a *főügyészségek*, amelyek megyei és fővárosi szinten helyezkednek el és végül a *járásí ügyészségek* találhatóak a hierarchia legalsó szintjén.¹² A *Legfőbb Ügyészség* élén a *legfőbb ügyész* áll, aki emiatt az ügyészi szervezet első emberének tekinthető. A legfőbb ügyész személyére a köztársasági elnök tesz javaslatot, majd ez alapján az Országgyűlés választja meg. Megválasztásához az összes országgyűlési képviselő kétharmadának szavazata szükséges, ezt a fajta többséget nevezzük „nagy kétharmadnak”.

Természetesen ahhoz, hogy valaki legfőbb ügyész legyen, meghatározott feltételeket kell teljesítenie. Így például választójoggal rendelkező, magyar állampolgárnak kell lennie, aki büntetlen előéletű és szakmai alkalmassága (egyetemi jogi végzettség és jogi szakvizsga letétele) is megfelelő. A legfőbb ügyész jogállásáról a 2011. évi CLXIV. törvény (a továbbiakban: Újt.) jelent iránymutatást. Az Újt. 44-49. §-ai szigorú összeférhetlenségi szabályokat rögzít a legfőbb ügyésszel szemben, emellett vagyonynyilatkozat megtételére kötelezi évenkénti rendszerességgel. A legfőbb ügyészt az országgyűlési képviselőkhöz hasonlóan *mentelmi jog* illeti meg. A felelősségi szabályokat tekintve az Alaptörvény rendelkezései szerint a legfőbb ügyész és vele az ügyészségi szervezet, nincs alárendelve sem az Országgyűlésnek, sem más alkotmányos szervnek. A legfőbb ügyész interpellálhatósága már az Alkotmány 2010. évi módosításának értelmében megszűnt. Megbízásának megszűnése három különböző okból következhet be. Ezen okok közül kettő objektív, vagyis a legfőbb ügyész akaratnyilvánításától függetlenek. Az egyik esetkör az, amikor a legfőbb ügyész hetvenedik életévének betöltése, halála vagy megbízatási időtartamának letelte, valamint választójogának elvesztése esetén szűnik meg hivatala. A másik, ha azért ér véget megbízatása, mert a legfőbb ügyészt bíróság jogerősen szabadságvesztésre ítéli, közérdekű munkát vagy közügyektől való eltiltást szabnak ki ellene, illetve kényszergyógykezelését rendelik el. A harmadik lehetőség azonban függ a legfőbb ügyész akaratától, ugyanis megszűnhet hivatala, ha lemond, valamint ha országgyűlési, európai parlamenti vagy önkormányzati képviselővé, polgármesterré, állami vezetővé választják/nevezik ki. A legfőbb ügyész lemondását a köztársasági elnök útján, az Országgyűlés elnökéhez írt nyilatkozatával teheti meg, amely nyilatkozatot nem köteles indokolni. Főszabály szerint a lemondás ideje hat hónap. A legfőbb ügyész Magyarországon jelenleg *Dr. Polt Péter*.

Az ügyészi szervezetrendszerben fontos helyet kap a legfőbb ügyész helyettes intézménye is. A legfőbb ügyész helyettes, a legfőbb ügyész javaslatára, a köztársasági elnök nevezi ki. A helyettes kizárólag a legfőbb ügyésznek tartozik felelősséggel. Az ügyészeket először pályázat alapján, határozott időre (három év) alkalmazzák. Ügyész csak az lehet, aki korábban legalább egy évig alügyészként vagy bírósági titkárként dolgozott. Miután a három éves időtartam letelt, az ügyészt határozatlan időre kell kinevezni, ha kéri a kinevezését. Az ügyész nem lehet tagja pártnak és semmilyen politikai tevékenységet nem végezhet. Ez azért nagyon fontos, mert így tudják biztosítani az igazságszolgáltatás függetlenségét és pártatlanságát. A fentebb említett területi tagozódás mellett az Ütv. értelmében, a funkcionális elvet alapul véve, megkülönböztethetünk *nyomozó ügyészségeket*, a *Központi Nyomozó Főügyészséget*, illetve a *Budapesti Törvényességi Ügyészséget*.¹³ Ezek mellett működik egy külön ügyészi intézményrendszer is, amely azonban mára már teljesen integrálódott az ügyészi szervezetbe és annak részét képezi: ez a *Katonai Főügyészség*, élén a katonai főügyésszel, aki a legfőbb ügyész egyik helyettese. A katonai ügyész személyesen végzi a nyomozást, ha katona által elkövetett katonai bűntettéről vagy

¹² <http://ugyeszseg.hu/repository/mkudok4483.pdf>

¹³ VARGA 2016, 348-352. p.

katonai vétségről van szó.¹⁴

II.3.2. Az ügyészség funkciója a büntetőeljáráásban

Az Alaptörvény szövege szerint az ügyészség elsődleges feladata a *részvétel a büntető igazságszolgáltatásban*. Az Alaptörvény ezen rendelkezéseit két sarkalatos törvény egészíti ki: az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény (Ütv.) és az ügyészi életpályáról szóló 2011. évi CLXIV. törvény (Üjt.). Az ügyészi szervezet az igazságszolgáltatáson belül a büntetőeljáráásban játszik kiemelkedő szerepet, hiszen az ügyészség *képviseli a vádat a bírósági tárgyaláson, illetve felügyeli a büntetés-végrehajtás menetének törvényességét*. Ahhoz, hogy az ügyész dönthessen a vádról, nem szükséges hatósági engedély, a vádemelés tehát az ügyész, mint közvádló joga. Az ügyész kivételesen, a törvényben meghatározott feltételek betartása mellett, dönthet úgy, hogy nem emel vádat a bűncselekmény elkövetőjével szemben, hanem saját eljárásban folytatja le az ügyet, a terhelt egyetértésével. Ahogy már korábban említésre került, az ügyésznek nagy szerepe van a *büntetések végrehajtásának ellenőrzésében* is. Tevékenysége kiterjed a büntetés végrehajtásának elhalasztására, kérvényezheti a szabadságvesztés fokozatának szigorítását illetve enyhítését, valamint a feltételes szabadságra helyezést. A törvényesség védelmezőjeként ellenőrizheti, hogy az emberi jogoknak megfelelően kerülnek-e végrehajtásra a személyi szabadság korlátozásával járó büntetések és a kényszerintézkedések. Az Alaptörvény ugyan nem rögzíti, de az ügyész feladata még a *nemzetközi büntetőjogi együttműködésben való részvétel*.¹⁵

II.3.3. Ügyészi közérdekvédelem

Annak ellenére, hogy az ügyésznek a legjelentősebb szerepköre a büntetőeljáráásban mutatkozik meg, az ügyészi tevékenység körébe tartozik az ügyész, úgynevezett *perindítási jogosultsága*. Korábban az ügyész általános polgári perbeli fellépési joga volt ismert és használatos, azonban ezt később alkotmányellenesnek nyilvánították, mert sértette a jogállamiságot és jelentősen korlátozta az egyén autonómiáját. Jelenleg tehát a törvény nem általánosan, hanem konkrét jogviszonyra biztosít beavatkozási jogot az ügyész számára. Ilyen konkrét ügyeknek tekinthetőek a személyállapotí illetve környezetvédelmi kártérítési perek. Az Ütv. külön szabályozza a közérdekvédelmi feladatok mechanizmusát. Eszerint az ügyészség célja bírósági vagy más hatósági eljárások kezdeményezése. Ilyen eljárásokat az ügyész akkor indíthat, ha valamilyen súlyos törvénysértés gyanúja áll fenn és erre utaló adat az ügyész tudomására jutott. Önkéntes teljesítés érdekében az ügyész fordulhat az elkövető felügyeleti szervéhez, kivételes esetben magához az elkövetőhöz is. Ezen alapkonceptiót egészítik ki különböző részletszabályok. Ezeket hívják együttesen *fellépésnek*. Természetesen az ügyészség feladatainak felsorolása mellett, fontos említést tenni az eljárásban érintett személyek kötelezettségeiről is. Az érintetteket *együttműködési kötelezettség* terheli, úgy, hogy ezzel párhuzamosan az ügyésznek utasítása jogkört biztosítanak, ráadásul széles körűen joga van a különböző adatokat és iratokat megismerni, amelyek az adott ügygel kapcsolatban relevánsak.¹⁶

II.3.4. Közérdekvédelmi hatáskörök

Az Ütv. meghatároz ún. *nevesített közérdekvédelmi hatásköröket* az ügyészre vonatkozóan. Ahogy *Varga Zs. András* fogalmaz a „Bevezetés az alkotmányjogba” című tankönyvben:

¹⁴ <http://www.kormany.hu/hu/mo/az-igazsagszolgalatasi-rendszer/ugyeszi-szervezeti-rendszer>

¹⁵ VARGA 2016, 343-344. p.

¹⁶ VARGA 2016, 345-346. p.

„Ezek a nemzeti vagyonnal rendelkezéssel, a közpénzek jogszerűtlen felhasználásával, a semmis szerződéssel a közérdekben okozott sérelem megszüntetésével, a közhiteles nyilvántartásba bejegyzett adatokkal lehetnek kapcsolatosak, illetve a környezet, természet és termőföld védelme érdekében, magánszemélyek fogyasztói szerződéseivel összefüggésben, vagy családi jogállás megváltoztatására vonatkozóan illethetik meg az ügyészt.” Az Ütv. 28. §-a rögzíti, hogy az ügyészt jogorvoslati vagy perindítási jog illeti meg a törvényben meghatározott jogi személyek, valamint jogi személyiséggel nem rendelkező más szervezetek bejegyzését, illetve törlését elrendelő bírósági határozattal szemben. Ezek mellett az ügyész jogosult ellenőrizni azt is, hogy a jogi személyek működése törvényes keretek között zajlik-e.

Az ügyészek a közigazgatási eljárásokban is lehet szerepe, de erre a kategóriára más szabályok vonatkoznak. Az ügyészi eszközök csak korlátozott körben és időtartamon belül alkalmazhatók.

Az Ütv. 30. §-ában megjelennek a szabálysértési eljárásokra vonatkozó szabályok, amely ügyek beletartoznak az ügyészi feladatkörbe. Vannak esetek, amikor szabálysértés esetén az ügyész csak korlátozott időtartamon belül (a bűncselekmény elévülési idején belül) élhet felhívással. Ez akkor lehetséges, ha a szabálysértési hatóság egy bűncselekményt szabálysértésként bírál el. Az ügyek másik részében a törvény a bíróság előtti eljárásban biztosítja az ügyészeknek az indítványtétel lehetőségét.¹⁷

III. Az angol ügyészi szervezetrendszer

III.1. Az angolszász vádképviselő

Az angolszász eljárási modell a XIX. században alakult ki. Mivel hasonlóan Magyarországhoz, Angliában is az ügyészek szerepe a büntetőeljárásban kiemelkedő, erről érdemes részletesebb említést tenni. Alapvetően a büntetőeljárásnak két fajtáját lehet megkülönböztetni: az *inkvizitórius* és az *akkuzatórius* eljárást. Az angolszász jogrendszerre egyértelműen az utóbbi (akkuzatórius) típus a jellemző. Ezt a rendszert más néven *vádelvű eljárás*nak nevezzük. Ahogy nevében is benne van, ez a modell a vádra épül, emiatt sokkal meghatározóbb szerepet kapnak a tárgyalás során a felek, mintsem a bíró, akinek elsődlegesen az a feladata, hogy ellenőrizze, hogy az eljárás törvényes keretek között zajlik-e. A tárgyaláson fontos, résztvevő elemként lehet feltüntetni az esküdteket is. Az eljárás a felek kérelmére indul el (ezáltal vádra épül), nem a bíróság közbenjárásának hatására.¹⁸ Angliában három vádképviselői forma ismert: a *magán vádképviselő*, a *rendőrségi vádképviselő* és az *egyéb hatóság által ellátott vádképviselő*. A rendőrségi vádképviselőnek az a lényege, hogy itt a rendőr nemcsak a nyomozati szakaszban vesz részt, hanem maga határoz a vádemelésről is. Ebben az esetben tehát az ügyészi tevékenységet a rendőr látja el. A magán vádképviselő lényege hasonló a rendőri változathoz, hiszen a rendőr, amikor ügyészként eljár, tulajdonképpen magán vádképviselőként tevékenykedik. Az egyéb hatóság által ellátott vádképviselő Angliában azt jelenti, hogy az ügyvédek („*solicitor*” vagy „*barrister*”) képviselik a bíróság előtt a vádat.¹⁹

Összességében megállapítható tehát, hogy Angliában csekély szerepkörrel bír az ügyészség, nincsen olyan évszázadokra visszanyúló múltja, mint például Magyarországon. A szigetországban az ügyészek szerepét átveszi a rendőrség mint hatóság és ahogy *Pokol Béla*

¹⁷ VARGA 2016, 347-348. p.

¹⁸ MISKOLCZINÉ JUHÁSZ BOGLÁRKA: *A büntetőeljárás fejlődése - A változtatás lehetséges irányai az angolszász és kontinentális jogrendszer megoldási alternatívái alapján*. Doktori értekezés, 2015. 89-90. p.

¹⁹ BALOGH NIKOLETTA: *Az ügyészi szervezet kialakulásának története, különös tekintettel a környezetvédelmi intézkedések kezdeteire*. 2014. 8-9. p.

foglalmaz: „A jogi relevancia szemmel tartására (pl. milyen tényekre kell még nyomozást vezetni a sikeres vádemeléshez) ez a szerv alkalmaz *solicitorokat* eseti vagy tartós jelleggel.”²⁰

III.2. Az Egyesült Királyság ügyészi szervezete

Az ügyészi szervezetrendszer tekintve a *Koronaügyészi Szolgálat (Crown Prosecution Service, CPS)* jelenti Anglia és Wales független ügyészi hatóságát. A CPS 1986-ban került megalapításra. Ezen szerv legfontosabb feladata, hogy a bűnelkövetőket minél előbb bíróság elé helyezték, védelmezzék a bűncselekmények áldozatait, ezzel biztonságos környezetet teremtve a közösség számára. A Koronaügyészi Szolgálat központja jelenleg Londonban található, emellett azonban Yorkban és Birminghamban is van egy-egy székhelye. Az Egyesült Királyságon belül 14 területi egységre bontható a CPS szervezetrendszere. Ide tartozik pl. Wessex valamint Yorkshire és Humberside területe, ahol helyi szinten látják el az ügyészi feladatokat.²¹

A szervezet élén a legfőbb ügyész (*attorney general*) áll, aki a Parlamentnek tartozik felelősséggel. Anglia és Wales 42 ügyészségi körzetre osztható fel és ezen körzetek élén egy-egy *koronaügyész (chief crown prosecutor)* áll. A Koronaügyészi Szolgálat mellett 4 szakosodott ügyészségi szolgálat is létezik: a szervezett bűnözéssel, a különleges bűnözéssel, a terrorizmusellenes tevékenységgel és a csalások üldözésével foglalkozó szolgálat. A CPS ügyészeket (*prosecutors*), ügyész helyetteseket (*associate prosecutors*), ügyvizsgálókat (*caseworkers*) és ügyintézőket (*administrators*) alkalmaz. A CPS vezetője egyben az *Államügyészség* igazgatója is. Az *Államügyészség (Director of Public Prosecutions, DPP)* élén álló személy a legösszetettebb ügyekben hoz döntést, ezért felelőssége óriási. A DPP felelősséggel bír a CPS vádemelési és bűnüldözési tevékenységéért.²² Itt az államügyészek dolgoznak, akiknek kinevezését, hatásköreit és kötelezettségeit külön törvények szabályozzák: az 1985. évi Bűncselekmények Megvádolásáról szóló Törvény – Prosecution of Offences Act és az 1987. évi Büntető Igazságszolgáltatási Törvény – Criminal Justice Act.²³

III.3. Az ügyészek szerepe, jogállása

A Koronaügyészi Szolgálat munkatársainak feladata többek között tanácsadás a rendőrségnek a nyomozás sikerességéhez, az adott ügyben releváns bizonyítékok áttekintése az ügy előkészítéséhez, vádemelés esetén vádról való döntés, valamint a vád képviselése. Ahhoz, hogy valaki koronaügyész és ezzel köztisztviselő lehessen, az alábbi feltételeket kell teljesítenie: *solicitor*ként teljes körű működési engedéllyel kell rendelkeznie, a Tárgyalóügyvédi Kamarába (English Bar) felvett *barrister*nek kell lennie, valamint az Európai Gazdasági Térség vagy a Nemzetközösség polgárának kell lennie.²⁴

IV. Ügyészség Franciaországban

IV.1. Szervezeti felépítés

²⁰ <http://jesz.ajk.elte.hu/pokol48.html>

²¹ <http://www.cps.gov.uk/yourcps.html>

²² https://e-justice.europa.eu/content_legal_professions-29-ew-hu.do?member=1

²³ HERKE CSONGOR: *A német és az angol büntetőeljárás alapintézményei*. 2011. 6. p.

²⁴ https://e-justice.europa.eu/content_legal_professions-29-ew-hu.do?member=1

A francia ügyészség szervezetének részletes bemutatása előtt érdemes említést tenni a történeti gyökerekről. Európában elsőként Franciaországban alakult ki az egységes ügyészi szervezet, a francia forradalom találmányának tekinthetjük. Az intézmény elődjét *IV. Fülöp* építette ki és a „*király emberei*” elnevezést kapta. Ezen szervezeten belül a kor viszonyaihoz képest a tisztviselők széles hatáskört kaptak, hiszen politikai, vallási, jogalkalmazási, valamint egyéb ügyekben is eljárhattak. Mind büntető jogi, mind polgári jogi ügyekben tevékenykedhettek. Magánjogi ügyekben elsősorban akkor járhattak el, ha az adott fél segítségre szorult jogainak, érdekeinek gyakorlásában (pl. árvák, hátrányos helyzetben lévők). Büntetőjogi területen feladatkörük hasonlított a mai, modern értelemben vett ügyész munkájához, hiszen kezdeményezték az eljárás megindítását, vádat emeltek, ezt a vádat képviselték a bíróság előtt és gondoskodtak a büntetések végrehajtásáról. A „király embereinek” olyannyira széles volt a hatásköre, hogy még a céhek tevékenységét és az egyetemek, könyvtárak működését is ellenőrizhették. Az akkori szervezeten belül is már érezhető volt egyfajta alá-fölrendeltségi viszony, de ez korántsem volt annyira szigorú és következetes, mint manapság. A szervezetrendszer első embere a *főügyész* volt, akinek alárendeltségében álltak a *királyi ügyvédek*, a *királyi ügyészek* és a *főügyvédek*.

A *Fülöp* által létrehozott intézményt nem véletlenül tekintik az *európai ügyészségek előfutárának*, hiszen a kontinens legtöbb országa a francia modellt vette alapul az ügyészi szervezetek kialakításakor.²⁵

Jelenleg Franciaországban az ügyészség egy hierarchikus szervezatként működik. A Semmitőszék mellett tevékenykedik a *főügyészség* (*Office du procureur général*), melynek vezetője a *főügyész*. A francia megyei bíróságok mellett működik egy-egy *ügyészség*, amelyek élén az *államügyész* (*procureur de la République*) áll. Az államügyész feladata a munkakörök elosztása az alárendeltségében álló *ügyészek* (*procureurs*), *ügyész helyettesek* (*procureurs adjoints*), *alügyészek* (*vice-procureurs*) és *segédügyészek* (*substituts*) között. A főügyész felügyelete és irányítása alatt áll az államügyész. A bíróságok mellett jelenlévő ügyészségek, a főügyészség kivételével, az igazságügy-miniszter alárendeltségében állnak, ugyanis a miniszter feladata, hogy utasításokat adjon az ügyészeknek a közbírói eljárásokkal kapcsolatban.²⁶

IV.2. A francia ügyészek feladatai, jogkörei

Franciaországban az ügyészt más néven „*álló bírónak*” nevezik, míg a bírót az „*ülő bírót*”. Az ügyész szerepe elsődlegesen a végrehajtó hatalomhoz kapcsolódik, ugyanis feladata többek között az, hogy a törvény alkalmazását kezdeményezze. Főleg a büntetőjog területén bír kiemelkedő jelentőséggel, hiszen kezében van a nyomozás felügyelete, valamint a vád képviselete a bíróság előtt. Vádlóként az egész eljárás szerves részét képezi.²⁷ Büntetőügyekben előzetes vizsgálatot indíthat (*ouverture d'une information judiciaire*), az ügyet ítélobíró elé utalhatja (*renvoi devant une juridiction de jugement*), vagy megszüntetheti az eljárást (*classement sans suite*). Emellett a francia ügyészség gondoskodik az ítélet érvényre juttatásáról is.²⁸

Mivel a francia ügyész a végrehajtó hatalomhoz tartozik, már itt is eltérés mutatkozik a bíró hatalmat megtestesítő „ülő bírókhoz” képest. Ahogy már fentebb említésre került, az ügyészi szervezet erősen hierarchizált. A hierarchián belül egyes ügyészek ellen *fegyelmi eljárást*

²⁵ BALOGH 2014, 8. p.

²⁶ https://e-justice.europa.eu/content_legal_professions-29-fr-hu.do?member=1

²⁷ KILIC KEZIBAN - PAKSY MÁTÉ: *A francia jogrend*, in: BADÓ ATTILA et al. (szerk.): *A jogrendszerek világa*. Pro Talentis Universitatis Alapítvány, Szeged, 2012. 120. p.

²⁸ https://e-justice.europa.eu/content_legal_professions-29-fr-hu.do?member=1

lehet kezdeményezni. Az ezzel járó szankció kiterjedhet az igazságügy-miniszter, vagyis a „*pecsétek őrzője*” által kihirdetett *visszahívásig*, ami azt jelenti, hogy az ügyész inntől kezdve már csak tanácsadóként dolgozhat, érdemi munkát nem végezhet.²⁹ Amellett azonban, hogy az ügyész hatásköre a büntetőügyekre koncentrálódik, bizonyos mértékben polgári jogi jogkörökkel (a születési, házasságkötési, illetve halotti anyakönyvben található családi állapotra vonatkozóan), valamint közigazgatási jogi (az időszakos sajtótermékek vagy a direkt marketing tárgykörében) és kereskedelmi jogi jogkörökkel (fizetésekeptelenségi eljárás kapcsán) is bír.³⁰

V. Németország ügyészi szervezete

V.1. Szervezetrendszer

Németországban az *államügyészség (Staatsanwaltschaft)* tekinthető a vádhatóságnak. Alapvetően három feladata van: domináns szerepe van a nyomozati szakaszban, képviseli a vádat a bírósági tárgyaláson és büntetés-végrehajtási hatóságként is működik. Az államügyészség a német bírósági rendszerrel párhuzamosan szervezett.³¹ Németországban az ügyészség tekintetében szövetségi rendszer működik, emiatt különbséget kell tenni *szövetségi* és *tartományi* ügyészi hatáskörök között. A szövetségi legfőbb ügyészség és a tartományi ügyészségek között nincsen alá-fölérendeltségi viszony, az intézmények egymástól elkülönülten, önállóan működnek.³²

V.1.1. Szövetségi ügyészség

A *szövetségi ügyészség (Generalbundesanwalt)* a szövetségi törvényszék mellett működik (*Generalbundesanwalt beim Bundesgerichtshof*) mint a Németországi Szövetségi Köztársaság legfőbb büntető szervezete. A belföldi biztonságot a politikai indíttatású bűncselekmények és a terrorizmussal kapcsolatos bűnelkövetések üldözésével biztosítja.³³

Az intézmény élén a *szövetségi legfőbb ügyész* áll, akinek alárendeltségében helyezkednek el a szövetségi ügyészek, a főügyészek és az ügyészek. A szövetségi legfőbb ügyész felettese a szövetségi igazságügy-miniszter. Ezen láncolatból megállapítható tehát, hogy a német ügyészi szervezet erősen hierarchizált, centralizált, mindemellett pedig az ügyvédségtől elzárt rendszert alkot. A szövetségi legfőbb ügyész feladata a nemzetközi büntetőjogot sértő bűncselekmények üldözése és a szövetségi törvényszéken folyó ügyek kapcsán a felülvizsgálati és jogorvoslati eljárásokban való részvétel.³⁴

V.1.2. Tartományi ügyészségek

Azokat a feladatköröket, amiket nem a szövetségi szinten működő ügyészség lát el, azok a tartományi ügyészségek hatáskörébe tartoznak. Ide értendők az általános bűncselekmények, amelyekhez nem szükségesek speciális eljárási intézkedések. A tartományi ügyészségek tekintetében Németországot a területi tagozódás elve alapján 16 tartományra lehet felosztani. Ilyen pl. Baden-Württemberg, melynek fővárosa Stuttgart vagy a potsdami székhelyű

²⁹ KEZIBAN - PAKSY 2012, 120. p.

³⁰ https://e-justice.europa.eu/content_legal_professions-29-fr-hu.do?member=1

³¹ HERKE 2011, 25. p.

³² https://e-justice.europa.eu/content_legal_professions-29-de-hu.do?member=1

³³ <https://www.generalbundesanwalt.de/de/index.php>

³⁴ https://e-justice.europa.eu/content_legal_professions-29-de-hu.do?member=1

Brandenburg.³⁵ Minden tartománynak saját ügyészsége van. Az egyes tartományi bíróságok mellett működik egy-egy ügyészség, amelyek a tartományokhoz tartozó helyi bíróságok feladatait is ellátják. Munkájukat az adott tartomány igazságügy-minisztériuma felügyeli. Mivel itt is megfigyelhető a hierarchizáltság, ezen alsóbb szintű ügyészségek fölött található a *főügyészség*, amely a tartományi fellebbviteli bíróságok mellett tevékenykedik. Az ezen bírói fórum illetékességébe tartozó fellebbezési és felülvizsgálati ügyekben jár el.

V.2. Az ügyészek feladatai

A német ügyész feladata, sok más európai ország ügyészéhez hasonlóan, az eljárás törvényes keretek közötti lefolytatásának biztosítása, valamint a közérdek érvényesítése. Szerepe a nyomozati szakaszban, valamint a bizonyítékok összegyűjtésében és vizsgálatában kiemelkedő. Ahhoz, hogy megfelelően tudjon helytállni az ügyben, előzetesen meghallgatja a tanúkat, majd a terhelt letartóztatása után dönt a vádemelésről.³⁶ Hűen az európai hagyományokhoz, Németországban is, az ügyészség hatásköre a büntetőeljárásra koncentrálódik. Ha a törvény nem rendelkezik másképp, az ügyészek szabálysértési ügyekben is eljárhatnak. A nyomozásban való részvétele kapcsán, az ügyésznek joga van további személyeket is igénybe venni, akik fölött utasítási jogosultsága van. Ilyen személyek pl. a *rendőrök*, a *vámtisztviselők* és az *adóellenőrök*. Egy büntetőeljárás során, az elsőfokú bírósági tárgyaláson az ügyésznek fel kell olvasnia a vádiratot. Ezután kihallgathatja a vádlottat és a tanúkat is. A tárgyalás végén előadja vádbeszédét, melybe belefoglalja a tényállást, indítványozza a vádlott elítélését és bizonyos büntetés kiszabását. A bíróság elsőfokú döntése után az ügyésznek joga van fellebbezni. Az ügyész kötelezettsége, hogy a terhelttel kapcsolatosan ne csak a súlyosító, hanem az enyhítő körülményeket is figyelembe vegye, hogy aztán ezeket mérlegelve értékelje a jogi helyzetet.³⁷

VI. A déli szláv államok ügyészségei

VI.1. Szerbia

Alapvetően a déli szláv országok ügyészségei önálló és független igazságügyi szervek. Szerbiában *önálló államügyészség* működik. A szerb ügyészi szervezet hierarchizált, melyen belül köztársasági, kerületi és járási államügyészek tevékenykednek. Az *államügyészt* a parlament választja hat évre. Minden államügyésznek van egy helyettese, akit a Népgyűlés választ meg az *Ügyészek Állami Tanácsának* javaslatára. Ez az Állami Tanács egy önálló szerv, amely tizenegy tagból áll, feladatuk pedig az ügyészek és ügyész helyettesek függetlenségének biztosítása. A tizenegy főből három személy hivatalánál fogva tagja a testületnek: a köztársasági főügyész, az igazságügy-miniszter és az illetékes parlamenti bizottság elnöke. A további nyolc tagot a *Népgyűlés* választja meg és ezen tagok megbízatása öt évre szól. A *köztársasági főügyészt* ugyanúgy a Népgyűlés jelöli ki a kormány javaslatára. Mandátuma hat évre vonatkozik, ezáltal újraválasztható. A szerb ügyészek a főügyésznek és a Népgyűlésnek tartoznak felelősséggel.³⁸

VI.2. Horvátország

³⁵ http://tozserpal.com/dugonics/emelt/Nemetország_tartomanyai.pdf

³⁶ MEZEI PÉTER: *A német jogrendszer alapjai*, in: BADÓ ATTILA et al. (szerk.): *A jogrendszerek világa*. Pro Talentis Universitatis Alapítvány, Szeged, 2012. 150. p.

³⁷ https://e-justice.europa.eu/content_legal_professions-29-de-hu.do?member=1

³⁸ HEKA LÁSZLÓ: *A dél-szláv államok jogrendszereinek kihívásai*, in: BADÓ ATTILA et al. (szerk.): *A jogrendszerek világa*. Pro Talentis Universitatis Alapítvány, Szeged, 2012. 191. p.

Horvátországban az ügyészség önálló és független igazságügyi hatóság, amely a Horvát Köztársaság nemzeti vagyonának jogi védelmét szolgálja, köteles a bűncselekmények elkövetőivel szembeni fellépésre, valamint jogorvoslati lehetősége van az Alkotmány és más jogszabályok megvédése érdekében. Az ügyészségi szervezet a *Horvát Köztársaság Államügyészségének* képében realizálódik. Ezen intézmény hatásköre a Horvát Köztársaság egész területére kiterjed.³⁹

Mellette létezik húsz megyei és hatvan járási államügyészség. Az államügyészség élén a főállamügyész áll, akit négy éves időtartamra választ meg a parlament a kormány javaslatára. Az államügyészek helyetteseit az *Államügyészi Tanács* nevezi ki. Ez az intézmény dönthet az ügyészek felmentéséről is. A Tanács tagjait a parlament képviselői választják meg.⁴⁰

VI.3. Macedónia

Macedóniában egységes és önálló az ügyészi intézmény. Az államügyészt a törvényhozó testület, azaz a parlament választja meg, mandátuma hat évre szól. Mivel az államügyész a törvényhozásnak tartozik felelősséggel, ez a szerv fel is mentheti az ügyészt hivatalából. A közvádlót mentelmi jog illeti meg.⁴¹

VII. Összehasonlító jellegű összegzés

Összességében tehát megállapítható, hogy az előbbieken részletesen elemzett európai országok mindegyikében az ügyészség elsődleges feladata, hogy a büntetőeljárásban vádat emeljen a terhelttel szemben és ezt a vádat a lehető legeredményesebben képviselje a bírósági tárgyaláson. Emellett fontos, hogy felügyelje az eljárás törvényességét is. Az európai államok ügyészségi szervezetei között azonban némi különbség is megmutatkozik. Véleményem szerint az eltérés egyenes arányosságban áll az intézmények kialakulásának folyamatával. Ugyanis azon országok ügyészségei, amelyek évszázados múltra tekintenek vissza (pl. Magyarország) szélesebb autonómiával rendelkeznek, mint a csekélyebb szerepkörrel bíró államok ügyészi intézményei (pl. Anglia). Vitathatatlan azonban, hogy az ügyészségek kivétel nélkül rendkívül hierarchizáltak szervezeti felépítésüket tekintve, hiszen struktúrájukban jelentős hasonlóság mutatkozik a bírósági szervezetrendszerrel. Úgy gondolom, hogy ez a fajta alá-fölérendeltség mindenképpen szükséges az igazságszolgáltatásban részt vevő szerveknél, így az ügyészségnél is.

---

³⁹ https://e-justice.europa.eu/content_legal_professions-29-hr-hu.do?member=1

⁴⁰ HEKA 2012, 190. p.

⁴¹ HEKA 2012, 191. p.

